

Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2020

Sisällys

Esipuhe.....	3
1 Adoptiolautakunnan kokoonpano ja tehtävät.....	5
2 Adoptiolautakunnan toiminta vuonna 2020.....	8
2.1 Adoptiolautakunnan hallinto.....	8
2.2 Covid-19 -pandemian vaikutukset adoptioprosesseihin ja palvelujen kehittämiseen.....	8
2.3 Koulutus, kansallinen yhteistyö ja lausunnot.....	10
2.4 Täysistunto	11
2.5 Kansainvälisten asioiden jaosto ja kansainvälinen yhteistyö	12
2.6 Adoptiolupajaosto	15
3 Kansainväliset adoptiot.....	17
3.1 Palvelunantajien ulkomaiset yhteistyötahot	17
3.2 Suomeen saapuneiden lasten määrän kehitys	19

Dnro AD/134/2021

Esipuhe

Lapsen etu on adoptiotyön keskeinen tavoite. Lapsen tilanne tulee olla kaikissa adoptioprosessin työvaiheissa ja erilaisissa tilanteissa pohdinnan keskiössä. Nyrkkisääntöä voi testata erilaisissa adoptiotyön tilanteissa kysymyksin. Onko juuri adoptio sitä mitä tämä kyseinen lapsi tarvitsee, vai palvelisiko jokin muu ratkaisu lasta paremmin? Toteutuisiko lapsen etu tässä perheessä? Ovatko adoptioviranomaisten toimet palvelleet adoptiolapsia, vai palveleeko toiminta jotain muuta? Miten toimintaa tulisi kehittää, jotta adoptoidut itse kokisivat toiminnan palvelevan heidän tarpeitaan?

Covid-19 -pandemia muutti lyhyessä ajassa globaalisti ihmisten arkea, työelämää ja sosiaalista käyttäytymistä. Lähes kaikki viranomaissektorit etsivät vastauksia, miten toteuttaa neuvontaa, ohjausta ja valvontaa uudessa toimintaympäristössä. Maa- ja aluekohtaiset liikkumisrajoitukset kapeuttivat kansainvälisen toiminnan mahdollisuuksia ja ihmisten liikkumisvapautta.

Adoptioviranomaisten näkökulmasta pandemia oli merkittävä häiriö. Samalla se oli testi sille, miten lapsen edun valvonta häiriötilanteessa toimii. Viranomaisten tilanteeseen sopeuttamiseen tarvitsema aika nähdään herkästi hidasteena. Toimintaedellytysten luominen häiriötilanteessa on kuitenkin keskeistä toiminnan jatkumiseksi lapsen kannalta turvallisesti.

Adoptiopalvelunantajien yhteistyötahoilla oli väliaikaisia seisauksia pääsääntöisesti hakumatkojen osalta kevään ja syksyn 2020 välisenä aikana. Asetelma ei ole uusi kansainvälisessä adoptiotoiminnassa, jossa esimerkiksi luonnonkatastrofit tai muut häiriötilat yhteiskunnassa voivat johtaa väliaikaisiin viranomaistoiminnan seisauksiin. Palvelunantajien velvollisuus on tuottaa tällaisessa tilanteessa adoptionhakijoille tietoa kontaktiensa tilanteesta. Adoptiolautakunnan velvollisuus on valvoa mahdollisia toiminnassa tapahtuvia muutoksia ja varmistua siitä, että sopeuttamistoimet noudattavat adoptiolakien ja sopimusten periaatteita. Adoptiolautakunnan kansainvälisten asioiden jaosto tiivistä vuonna 2020 adoptiopalvelunantajien toiminnan valvontaa pandemian sopeuttamistoimien seuraamiseksi sekä tuotti ja vaihtoi eri viranomaisten kanssa tietoa pandemian vaikutuksista ja tehdyistä sopeuttamistoimista.

Monilta osin adoptiolautakunnan toiminta jatkui toimintavuonna normaalisti. Lupajaosto kokoontui suunnitellusti ja teki 195 adoptiolupa-asiaa koskevaa päätöstä. Pandemiavuosi osoitti, että adoptiotoimijoilla on Suomessa luovuutta, joustavuutta ja kykyä kehittää lapsille, nuorille, adoptionhakijoille ja adoptiovanhemmille suunnattuja palveluita.

Myös adoptiokentällä on syntynyt vuonna 2020 alkaen ns.hoitovelkaa, jota on synnyttänyt jo se tosiasia, että monien lasten perheisiin pääsy viivästyi. Adoptionhakijat, joiden adoptioprosessi on venynyt odottamattomista syistä, aloittavat adoptiovanhemmuutta vaikeammista lähtökohdista kuin adoptionhakijat, joiden prosessissa on ollut ennakoitavuutta. Perheissä, joissa on ennestään tukea tarvinnut lapsi, on koettu pandemiavuoden syventäneen lapsen ja perheen tuen tarpeita.

Monen adoptoidun nuoren kohdalla koronavuosi lykkäsi omaan taustaan liittyvää käsittelyä ammattilaisen kanssa. Adoption jälkipalvelun ja perheille suunnatun adoption jälkeisen tuen kysyntä tulee suurella todennäköisyydellä kasvamaan tulevina vuosina osin em. hoitovelan kautta, mutta vielä enemmän siksi, että Suomi on adoptiomaana siirtymässä ”2. sukupolven adoptiomaaksi”, jossa aikuisikään ehtivien ulkomailta adoptoitujen kysymykset nousevat adoptiotyössä oikeutusti keskiöön. Kaiken kaikkiaan Suomen siirtyessä kansainvälisissä adoptioissa tähän vaiheeseen, adoption jälkipalvelutyön volyymit sekä siellä syntyvä työn sisältö tulee olemaan keskeinen adoptiotyön volyymien indikaattori ja myös adoptiotyön sisällön uudistaja.

1 Adoptiolautakunnan kokoonpano ja tehtävät

Adoptiolautakunta toimii Valviran yhteydessä erityisenä asiantuntija-, lupa- ja valvontaviranomaisena adoptioasioissa. Adoptiolautakunta myöntää luvat sekä kotimaiseen että kansainväliseen adoptioon. Lisäksi adoptiolautakunta myöntää toimiluvat kansainvälisen adoptiopalvelun antajille ja valvoo palvelunantajien toimintaa.

Adoptiota sääntelee adoptiolaki (22/2012) ja valtioneuvoston asetus adoptiosta (202/2012). Kaikissa alaikäisen lapsen adoptiota koskevissa päätöksissä ja muissa toimenpiteissä on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Adoptiolautakunta on lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä adoptioasioissa tehdyn Haagin sopimuksen (SopS 29/1997) tarkoittama keskusviranomaisen sekä lasten adoptiosta Strasbourgissa tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 39/2012) tarkoittama kansallinen viranomaisen.

Adoptiolautakunnassa on täysistunto sekä kansainvälisten asioiden jaosto ja adoptiolupajaosto. Täysistunnon sekä jaostojen puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja. Valtioneuvosto asettaa adoptiolautakunnan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Nykyinen toimikausi on 1.7.2017–30.6.2022. Valtioneuvosto nimittää puheenjohtajan, varapuheenjohtajan, jäsenet ja varajäsenet. Adoptiolautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja sihteerit ovat Valviran virkamiehiä. asiat ratkaistaan lautakunnassa sihteerin esittelystä.

Irene Pärssinen-Hentula aloitti sosiaalineuvoksen virassa 1.4.2020 ja adoptiolautakunnan puheenjohtajana 8.7.2020. Adoptiolautakunnan varapuheenjohtajana toimii lakimies Riitta Husso. Sihteereinä toimivat lakimies Johanna Huovinen ja ylitarkastaja Minna Malviniemi.

Kansainvälisten asioiden jaostossa on puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan lisäksi vähintään neljä muuta jäsentä. Yhden jäsenistä tulee edustaa ulkoministeriötä. Jaostossa tulee lisäksi olla edustettuna kansainvälisiin adoptioihin liittyvien oikeudellisten kysymysten, kansainvälisiin adoptioihin liittyvän käytännön toiminnan sekä lastensuojelun asiantuntemus.

Kansainvälisten asioiden jaoston kokoonpano 31.12.2020 (varsinainen jäsen, alla suluiissa varajäsen)

ulkoministeriötä edustava jäsen:
lakimies Hanna Rantala
(lakimies Henna Harju)

kansainvälisiin adoptioihin liittyvien oikeudellisten kysymysten asiantuntemusta edustava jäsen:

lainsäädäntöneuvos Outi Kemppainen, oikeusministeriö
(erityisasiantuntija Joanna Grandell, oikeusministeriö)

kansainvälisiin adoptioihin liittyvän käytännön toiminnan asiantuntemusta edustava jäsen:

toiminnanjohtaja Markus Söderlund, Yhteiset Lapsemme ry
(adoptiokuraattori Anja Wikstedt, Yhteiset Lapsemme ry)

lastensuojelun asiantuntemuksen edustaja:

lakimies Johanna Laisaari, Kansallisen lapsistrategian pääsihteeri
(perheasioiden yksikön päällikkö Miia Kokko-Pekkola, Espoon kaupunki)

Muut jäsenet:

erityisasiantuntija Sanna Koulu, sosiaali- ja terveysministeriö
(neuvotteleva virkamies Annika Parsons, sosiaali- ja terveysministeriö)

ylitarkastaja Eeva-Maria Nieminen, Maahanmuuttovirasto
(ylitarkastaja Leena Turku, Maahanmuuttovirasto)

Adoptiolupajaostossa on puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan lisäksi vähintään neljä muuta jäsentä. Jaostossa tulee olla edustettuna lastensuojelun asiantuntemus, adoptioneuvonnan asiantuntemus, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntemus sekä lääketieteellinen asiantuntemus.

Adoptiolupajaoston kokoonpano 31.12.2020 (varsinainen jäsen, alla suluissa varajäsen)

lastensuojelun asiantuntemusta edustava jäsen:

sosiaalityöntekijä Päivi Sihvo, Länsi-Uudenmaan sosiaali- ja kriisipäivystys
(johtava sosiaalityöntekijä Anna Klingenberg-Peltola, Vantaan kaupunki)

adoptioneuvonnan asiantuntemusta edustava jäsen:

sosiaalityöntekijä Sanna Schultz-Karlsson, Helsingin kaupunki
(kehittämispäällikkö Kaisa Tervonen-Arnkil, Pelastakaa Lapset ry)

lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntemusta edustava jäsen:

Lastenlääkäri Otto Helve, kliininen opettaja, Lastenkliniikka, Helsingin yliopistollinen sairaala ja Helsingin yliopisto
(erityisasiantuntija Marjatta Kekkonen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos)

lääketieteellistä asiantuntemusta edustava jäsen:
lastentautien erikoislääkäri Merja Saarinen
(erityisasiantuntija Jukka Mäkelä, Terveyden ja hyvinvoinnin
laitos)

Muut jäsenet:
ylitarkastaja Marita Raassina,
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
(ryhmäpäällikkö Eine Heikkinen, Sosiaali- ja ter-
veysalan lupa- ja valvontavirasto)

Täysistuntoon kuuluvat edellä mainitut kansainvälisten asioiden jaoston ja adoptiolupajaoston jäsenet. Lisäksi täysistuntoon nimetään tarpeellinen määrä adoptiolautakunnan toimialaan liittyviä viranomaisia ja järjestöjä edustavia jäseniä. Täysistuntoon voidaan tarvittaessa määrätä myös muita jäseniä.

Täysistunnon kokoonpano 31.12.2020 (varsinainen jäsen, alla sulussa varajäsen)

edellä mainitut kansainvälisten asioiden jaoston jäsenet ja lupajaoston jäsenet varajäsenineen sekä näiden lisäksi:

johtava sosiaalityöntekijä Aulikki Haimi-Kaikkonen, Helsingin kaupunki
(adoptiokoordinaattori Saara Leinonen, Helsingin kaupunki)

alustoiminnan johtaja Kristiina Mattinen, Pelastakaa Lapset ry
(kansainvälisen adoptiopalvelun esimies Marjo Mäenpää, Pelastakaa Lapset ry)

adoptiopalvelun päällikkö Salla Hari, Interpedia ry
(toiminnanjohtaja Anja Ojuva, Interpedia ry)

Minna Vihavainen
(Martha Vuori)

toiminnanjohtaja Jenny Nyman, Adoptioperheet ry
(viestintä- ja järjestösihteeri Lotta Ventelä, Adoptioperheet ry)

Joona Mikkola
(Saara Laakkonen)

Johanna Repo, Monimuotoiset perheet -verkosto
(Sara Mäkäpä, Monimuotoiset perheet -verkosto)

toiminnanjohtaja Juha Jämsä, Sateenkaariperheet ry
(projektipäällikkö Anna Moring, Sateenkaariperheet ry)

2 Adoptiolautakunnan toiminta vuonna 2020

2.1 Adoptiolautakunnan hallinto

Adoptiolautakunta toimii Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) yhteydessä. Adoptiolautakunnan sihteeristö oli 31.12.2020 asti sijoitettuna Valviran yksityiset luvat ja sosiaalihuollon valvonta -osastolle. Valviran organisaation uudistuttua 1.1.2021 adoptiolautakunta on sijoitettu sosiaali- ja terveydenhuolto-osastolle.

Vuonna 2020 käynnistettiin työ adoptiolautakunnan prosessien digitalisoimiseksi 2020–2022 aikana. Adoptiolautakunta haki Kansallisarkistolta lupaa lautakunnan arkiston sähköiseen säilyttämiseen. Tarkoituksena on siirtää kaikki paperinen aineisto digitaaliseen muotoon ja ottaa käyttöön sähköinen asiointi adoptiolautakunnan lupahallinnossa. Korona-aika on korostanut tarvetta sähköiselle asiointille. Myös lainsäädännön muutokset velvoittavat sähköisen asioinnin käyttöönottoon. Digitalisointi toteutetaan yhteistyössä tietojärjestelmien toimittajien tahojen kanssa. Tavoitteena on sähköiseen asiointiin siirtyminen adoptiolupahallinnossa 2022 aikana.

2.2 Covid-19 -pandemian vaikutukset adoptioprosesseihin ja palvelujen kehittämisen

Covid-19 -pandemia vaikutti vuoden 2020 alusta alkaen Kiina-adoptioihin. Vaikutukset levisivät pandemian tahdissa pian myös muihin Aasian maihin sekä Eurooppaan ja Suomeen. Väliaikaiset sulut sekä matkustusrajoitukset heijastuivat nopeasti adoptionhakumatkojen toteutukseen kansainvälisissä adoptioissa. Suomalaisten, kuten muidenkin vastaanottavien maiden, adoptionhakijoiden kansainväliset adoptioprosessit hidastuivat useissa kohdemaissa, mikä lisäsi hakijoiden yhteydenottoja adoptiolautakuntaan sekä muihin viranomaisiin. Varhain oli myös selvää, että pandemian pitkittyessä, adoptioviranomaisilla sekä lapsia lähettävissä maissa, että vastaanottavissa maissa oli sopeutettava toimintaansa uudenlaisessa tilanteessa.

Häiriötilanteissa viranomaisten toimintakyky ja adoptioprosessien turvallisuus on keskiössä

Adoptiolautakunnan keskeisin tehtävä pandemiatilanteessa on ollut valvoa ja varmistaa, että adoptioprosessit ovat lapsen edun mukaisia sekä noudattavat kansallista adoptiolainsäädäntöä ja Haagin adoptiokonvention periaatteita sopeuttamistoimienkin keskellä. Adoptiolautakunta teki keskusviranomaistason tiedonvaihtoa pandemiatilanteessa ja tarjosi yhteistyötä Suomen adoptioyhteistyömaiden keskusviranomaisille. Lautakunta tuotti tietoa pandemian vaikutuksista adoptioprosesseihin STM:lle, lapsiasiavaltuutetulle ja valtioneuvoston asettamalle kansallisen lapsistrategian koronatyöryhmälle. Lautakunta ehdotti pandemianaikaisia sopeuttamistoimia aiheeksi toukuussa 2020 pidettyyn Pohjoismaisten adoptiokeskusviranomaisten

kokoukseen sekä konsultoi aiheesta Haagin kansainvälistä adoptiosopimusta seuraavaa Permanent Bureautta sekä International Social Services (ISS) järjestön asiantuntijoita.

Adoptiolautakunta tiivisti adoptiopalvelunantajien toiminnan seuraimista. Lautakunta ohjeisti palvelunantajia pandemiatilanteen sopeuttamistoimissa sekä tiedotti ja osallistui yleiseen keskusteluun pandemian vaikutuksista adoptioprosesseihin.

Adoptiolautakunnan täysistunnon kokouksissa seurattiin myös laajemmin kaikkien suomalaisten adoptiotoimijoiden ja adoptiolautakunnassa edustettujen eri tahojen sopeuttamistoimien kautta ja tätä seuranta jatketaan myös 2021.

Pandemian vaikutuksista käyty keskustelu oli vilkasta adoptionhakijoiden omissa verkostoissa sekä tiedotusvälineissä. Adoptiolautakunta painotti keskusteluissa turvallisten adoptioprosessien varmistamisen ensisijaisuutta. Lautakunta tiedotti aiheesta nettisivuillaan ja antoi aiheesta lausuntoja lehdistölle. Adoptiolautakunnan puheenjohtaja Irene Pärssinen-Hentula osallistui A-studion keskusteluun 7.10.2021 aihetta koskien.

Adoptiohakumatkat käynnistyivät vuoden loppuun mennessä asteittain eri maihin sitä mukaa, kun pandemiatilanne ja prosessien turvaaminen kohdemaissa sen mahdollistivat. Vuoden lopussa kaikkiin maihin maihin, paitsi Thaimaahan ja Kiinaan, oli mahdollista toteuttaa hakumatkoja. Viivästykset prosesseissa näkyvät kuitenkin laajasti hakijoiden kokonaisodotusajoissa ja hakumatkojen siirtymisenä vuoden 2021 alkuun. Suomeen saapuneiden lasten kokonaislukumäärä jäi toimintavuonna merkittävästi edellisvuosia alhaisemmaksi, 27 saapuneeseen lapseen.

Modernit teknologiat mahdollistivat uusia työtapoja

Pandemia vuosi oli koko kansainväliselle adoptiokentälle suuri haaste. Myös Suomessa toimintavuotta voi kuvata pandemiaan sopeutumisen vuotena. Adoptiolautakunta raportoi suomalaisen adoptiokentän sopeuttamistoimista Haagin adoptiosopimuksen noudattamista seuraavalle Haagin Permanent Bureulle sekä ISS:lle, jotka ovat keränneet tietoa niin adoption vastaanottavien kuin lähettävien maiden keskusviranomaisilta.

Pandemiatilanteeseen kehitettyjä uusia työskentelytapoja käsiteltiin adoptiolautakunnan koulutuspäivässä marraskuussa 2021. Adoptioneuvonnanantajat, adoptiopalvelunantajat ja muut adoptioperheiden kanssa työskentelevät tahot kuvasivat koulutuksessa, miten toiminta muuttui ja minkälaisia hyviä toimintakäytäntöjä teknologioita hyödyntäen sovellettiin. Adoptioneuvontatyössä ja perheiden tukemistyössä lähitapaamisille oli edelleen tarvetta. Etäyhteyksien arvioitiin kuitenkin avanneen uusia mahdollisuuksia palvelujen kehittämiseksi. Eri

puolilla Suomea asuvien yhdenvertaisuuden arveltiin kasvaneen palvelujen siirtyessä verkkopohjaisiksi. Modernit teknologiat mahdollistivat entistä helpommin esimerkiksi useiden viranomaisten ja asiakkaan välisten tapaamisten järjestämisen. Etäyhteydet lisäsivät ulkomaisten adoptioviranomaisten ja asiakkaiden kohtaamisia kansainvälisissä adoptioprosesseissa palvelunantajan kautta. Kotisohvilta käyty keskustelu videoneuvottelulaittein toi uudenlaista välittömyyttä perheiden ja adoptioviranomaisten välisiin kohtaamisiin.

Suomessa modernien teknologioiden hyöty on erityisen suuri väestön ollessa hajaantuneena ympäri maata. Samanaikaisesti voi ajatella, että kansainvälinen adoptiotoiminta on toimikenttä, joka erityisesti hyötyy modernien teknologioiden laajasta käyttöönotosta pandemian aikana myös jatkoa ajatellen. Vastaanottavien ja lähettävien maiden viranomaisten riittävästä vuorovaikutuksesta on tärkeä pitää kiinni myös tulevana vuosina. Adoptionhakijoiden, adoptioerheiden ja adoptoitujen osallistumismahdollisuuksia voidaan tukea merkittävästi myös modernien teknologioiden ansiosta. Pandemiavuosi osoitti modernien teknologioiden monet mahdollisuudet palvelujen kehittämisessä.

Pandemia synnyttää myös hoito- tai palveluvelkaa adoptiokentässä

Adoptioerheet ry arvioi viranomaisten sopeuttamistyön pandemiaoloihin olleen nopeaa ja onnistunutta. Huomioitavaa on kuitenkin myös se, että pandemia-aika on koettu eri tavoin eri adoptioerheissä. Normaaliaikoina paljon yhteiskunnan tukea tarvitsevien lasten vanhemmat ovat kokeneet pandemia-ajan muita vaikeampana. Pandemiarajoitukset ovat saattaneet heikentää tuen hakemista ja saamista sekä syventäneet vaikeuksia.

Toiset perheet kokivat puolestaan hyötyvänsä etätyön lisääntymisestä, mikä on voinut merkitä lasten ja perheen kanssa vietetyn ajan lisääntymistä. Vertaistuen saatavuus on kummassakin tapauksessa osoittautunut tärkeäksi voimavaraksi. Vertaistuen tarjonta on monipuolistunut koskemaan eri-ikäisiä adoptoituja, adoptionhakijoita, adoptiovanhempia ja adoptioerheiden läheisiä.

Samanaikaisesti on tärkeä ottaa huomioon, että palveluvelkaa on myös mahdollisesti syntynyt. Tästä on viitteitä mm. adoption jälkipalvelutyössä, jossa juurimatkatuiminta on matkustusrajoitusten vuoksi ollut seisautettuna. Palvelunantajat ennustavat kaikensisältöisen adoption jälkipalvelutyön määrän kasvua ihmisten liikkumisen vapautuessa ja tuen hakemisen palautuessa vähitellen normaaliin.

2.3 Koulutus, kansallinen yhteistyö ja lausunnot

Adoptiolautakunta järjestää vuosittain ensisijaisesti adoptioneuvonnan antajille, kansainvälisen adoptiopalvelun antajille sekä adoptiolautakunnan jäsenille ja varajäsenille suunnatun koulutuspäivän. Vuoden 2020 koulutus järjestettiin etätilaisuutena 13.11.2020. Koulutukseen osallistui 70 adoptioasioiden parissa työskentelevää asiantuntijaa.

Koulutuspäivän teemoina olivat adoptiotutkimuksesta käytäntöön, sukupolvinäkökulma ja adoptio sekä covid-19 -pandemian aikaiset sopeuttamistoimet adoptiokentällä. Adoptiolautakunnan puheenjohtaja Irene Pärssinen-Hentula piti katsauksen lautakunnan toimintaan vuonna 2020. Adoptiolautakunnan sihteeri Johanna Huovinen ja Minna Malviniemi toivat esille adoptiolautakunnan prosesseista ja lupaharkinnassa esille nousseista kysymyksistä. Psykoterapeutti ja psykologian tohtori Marjo Flykt piti esityksen vanhempi-lapsi -suhteesta adoptioperheessä. Dosentti lastentautien erikoislääkäri Helena Lapinleimu kertoi adoptiotutkimuksen uusista tuloksista. Tutkimusjohtaja psykologian tohtori Venla Berg piti esityksen perheellistymisen toiveista ja esteistä 2000-luvulla. Bergin esitykseen jälkeen Adoptioperheet ry:n toiminnanjohtaja Jenny Nyman ja Helsingin kaupungin sosiaalityöntekijä, adoptiolautakunnan lupajaoston adoptioneuvonnan asiantuntemusta edustava jäsen Sanna Schultz-Karlsson pitivät kommenttipuheenvuorot.

Ajankohtaisena aiheena koulutuspäivässä käsiteltiin covid-19 -pandemian aikaisia sopeuttamistoimia adoptiokentällä. Pelastakaa Lapset ry:n sosiaalityöntekijä Tuula Jattu ja Helsingin kaupungin johtava sosiaalityöntekijä Aulikki Haimi-Kaikkonen pitivät puheenvuorot adoptioneuvonnan näkökulmasta asiaan. Helsingin kaupungin sosiaalityöntekijä Saara Leinonen, Pelastakaa Lapset ry:n kansainvälisen adoptiopalvelun esimies Marjo Mäenpää ja Interpedia ry:n adoptiovastaavat Eija Kiiskinen ja Marika Elmeranta toivat esille adoptiopalvelun toimet covid-19 -pandemian aikana. Adoptioperheet ry:n toiminnanjohtaja Jenny Nyman toi puheenvuorossaan esille adoptioperheiden, adoptio-odottajien ja adoptoitujen näkökulman asiaan. Adoptiokuraattori Anja Wikstedt kertoi, kuinka pandemia-aika näkyy adoptiokuraattoritoiminnassa ja kuinka adoptiovalmennuskursseja on toteutettu pandemia-aikana. Adoptiolautakunnan puheenjohtaja Irene Pärssinen-Hentula piti puheenvuoron siitä, kuinka covid-19 -pandemia-aika on näkynyt adoptiolautakunnan toiminnassa.

Vuoden aikana lautakunnan puheenjohtaja ja sihteeri osallistuivat erilaisiin adoptiotoimijoiden yhteistyötapaamisiin sekä asiantuntijoina ja luennoitsijoina myös muihin tilaisuuksiin.

Adoptiolautakunta antoi 3.9.2020 lausunnon hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskeväksi lainsäädännöksi. Kyseinen esitys koski sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämistä vastaavasta, jota esitetään siirrettäväksi maakunnille. Adoptiolautakunnan lausunnossa korostettiin adoptio-osaamisen turvaamista sote-uudistuksessa.

2.4 Täysistunto

Adoptiolautakunnan täysistunnon tehtävänä on seurata kehitystä adoptioasioissa sekä tehdä tarvittaessa aloitteita adoptiota koskevissa kysymyksissä. Toimintavuoden 2020 aikana pidettiin kaksi adoptiolautakunnan täysistunnon kokousta. Täysistunnon kokouk-

sisä jäsenet tuovat esille ajankohtaisia asioita laajasti adoptiotoimijoiden kentältä kotimaisten ja kansainvälisten adoptioiden osalta. Lisäksi täysistunto seuraa mm. adoptiolasten ja -perheiden asemaan vaikuttavan lainsäädännön kehitystä.

Vuoden 2020 aikana kehitettiin täysistunnon toimintaa. Adoptiolautakunnan puheenjohtaja Irene Pärssinen-Hentula esitteli täysistunnon toiminnan kehittämissuunnitelman. Suunnitelman mukaisesti kokouksia teemoitetaan ja täysistunnon toimintaa varten tehdään pidemmän aikavälin aikataulutettu suunnitelma, joka huomioi tapahtumia ja hallitusohjelmia adoptioasioihin nähden. Suunnitelma sisältää adoptiolain mahdollisten muutostarpeiden arvioinnin. Samalla tarkastellaan käytössä olevia toimintakäytäntöjä, arvioidaan ja tarvittaessa kehittää niitä. Tavoitteena on suunnitelmallinen työskentely lautakunnan toimikauden aikana.

Täysistunnon kokouksissa käsiteltiin covid-19 -pandemian vaikutuksia adoptiokentällä, adoptiolautakunnan tehtäviä pandemia-aikana sekä jäsenten pandemiaan liittyviä havaintoja.

Täysistunnon kokouksessa 3.9.2020 päätettiin lausunnon antamisesta hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi. Täysistunto seuraa sote-uudistuksen vaikutusta adoptiotyöhön ja substanssilainsäädäntöön.

2.5 Kansainvälisten asioiden jaosto ja kansainvälinen yhteistyö

Adoptiolautakunnan kansainvälinen yhteistyö perustuu alussa mainittuihin kansainvälisiin sopimuksiin sekä adoptiolakiin. Adoptiosopimukseen liittyneen maan adoptiokeskusviranomaisella on velvollisuus tehdä kansainvälistä yhteistyötä adoptioasioissa.

Kansainvälisten asioiden jaoston tehtävänä on adoptioasetuksen mukaan

- tarkoituksenmukaisessa laajuudessa koota ja ylläpitää tietoja adoptiota ja kansainvälistä adoptiopalvelua koskevasta vieraiden valtioiden lainsäädännöstä ja käytännöstä sekä pyynnöstä antaa siitä tietoja viranomaisille ja palvelunantajille;
- seurata, miten Haagin sopimusta noudatetaan Suomessa ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin sen noudattamiseksi;
- olla yhteistyössä Haagin sopimuksen osapuolina olevien valtioiden keskusviranomaisten tai keskusviranomaisten tehtäviä hoitavien toimielimien kanssa sopimuksen tavoitteiden toteuttamiseksi ja sopimuksessa tarkoitettujen tietojen vaihtamiseksi;
- olla yhteistyössä lasten adoptiosta Strasbourgissa 27. päivänä marraskuuta 2008 tehdyn uudistetun eurooppalaisen yleisso-

pimuksen osapuolina olevien valtioiden nimeämien kansallisten viranomaisten kanssa sopimuksessa tarkoitettujen tietojen vaihtamiseksi;

- myöntää lupa kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen ja peruuttaa myönnetty lupa;
- myöntää lupa suomalaisen palvelunantajan yhteistyöhön ulkomaisen palvelunantajan kanssa ja peruuttaa myönnetty lupa;
- valvoa palvelunantajien toimintaa ja niiden yhteistyötä ulkomaisen palvelunantajien kanssa;
- antaa adoptiolain 78 §:ssä tarkoitettut selvitykset ja 79 §:ssä tarkoitettut lausunnot;
- antaa Haagin sopimuksen 17 artiklan c kohdassa tarkoitettu hyväksyminen sekä tämän asetuksen 8 §:ssä tarkoitettu todistus tapauksissa, joissa ei ole palvelunantajaa;
- hoitaa ne Haagin sopimuksen mukaan keskusviranomaiselle kuuluvat tehtävät, joita ei lailla tai valtioneuvoston asetuksella ole annettu muun elimen hoidettaviksi.

Kokoukset

Kansainvälisten asioiden jaosto kokoontui vuonna 2020 seitsemän kertaa.

Kansainvälisten asioiden jaosto myönsi vuonna 2020 kaikille kolmelle kansainvälisen adoptiopalvelun antajalle, Helsingin kaupungille, Interpedia ry:lle ja Pelastakaa Lapset ry:lle, adoptiolain 87.2 §:n mukaisen luvan adoptiopalvelun antamiseen seuraavalle viisivuotiskaudelle.

Jaosto myönsi kokouksissaan neljä adoptiolain 90 §:n mukaista lupaa kansainväliseen yhteistyöhön. Helsingin kaupungille myönnettiin lupa jatkaa yhteistyötä Etelä-Afrikkalaisen Johannesburg Child Welfare Society (JCWS) kanssa. Interpedia ry:lle myönnettiin luvat jatkaa yhteistyötä Taiwanissa Christian Salvation Service (CSS):n kanssa, Bulgariassa Family National Associationin (FNA) sekä Kolumbiassa Instituto Colombiano de Bienestar Familiarin (ICBF) kanssa.

Lisäksi jaosto käsitteli yhden kansainvälistä adoptiopalvelua koskevan kantelun sekä antoi yhden adoption vahvistamiseen liittyvän lausunnon Helsingin käräjäoikeudelle.

Jaosto seurasi aktiivisesti covid-19 -pandemian tilannetta ja sen vaikutuksia adoptioprosesseihin Suomen eri yhteistyömaissa. Erityisenä valvontakohteenaan kansainvälisten asioiden jaosto selvitti Kiinan adoptiotilannetta.

Lisäksi kansainvälisten asioiden jaosto käsitteli jäsentensä tiedottamia tai muuta kautta sen tietoon tulleita kansainväliseen adoptioon liittyviä kysymyksiä.

Adoptiolautakunta järjesti vuonna 2020 viisi yhteistyötapaamista adoptiopalvelunantajien kanssa. Kokouksissa keskusteltiin erityisesti covid-19 -pandemian vaikutuksista ja seurattiin tilanteen etenemistä eri maissa. Tapaamisissa käsiteltiin tämän lisäksi myös muita palvelunantajien käytännön toimintaan liittyviä kysymyksiä.

Keskusviranomaisyhteistyö

Vuosittainen Pohjoismaiden adoptiokeskusviranomaisten kokous oli 10.–11.9.2020 Tanskan järjestämänä ja se toteutettiin etäyhteyksillä. Kokoukseen osallistuivat adoptiolautakunnan puheenjohtaja Irene Pärssinen-Hentula sekä adoptiolautakunnan sihteerit Johanna Huovinen ja Minna Malviniemi. Keskusteluissa esillä olivat tässäkin kokouksessa covid-19 -pandemian vaikutukset sekä muun muassa jälkipalvelu ja adoptiorakenteiden muutokset eri Pohjoismaissa. Lisäksi käsiteltiin erilaisia adoptioprosessiin liittyviä yksityiskohtia, kuten hakijan ja lapsen ikäero, kotimaan ja ulkomaan adoptiolupien erillisyydet ja toimintatavat biologisten vanhempien yhteydenottojen kohdalla. Lähtömaista keskusteluun nousivat erityisesti Kiina ja Chile.

Lautakunnan sihteeristö on säännöllisessä yhteistyössä eri maiden adoptiokeskusviranomaisten kanssa tietojen vaihtamiseksi erilaisista asioista.

Haagin sopimuksen toimeenpano

Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssi, joka seuraa ja kehittää muun muassa Haagin adoptioyleissopimuksen toimeenpanoa, järjesti adoptioyleissopimusta koskevan Special Commission -istunnon edellisen kerran vuonna 2015. Istuntojen välillä Haagin sopimusvaltioiden keskusviranomaiset, Suomessa adoptiolautakunta, osallistuvat Haagin sopimuksen toimeenpanon seurantaan ja kehittämiseen. Adoptiolautakunta vastasi vuonna 2020 Haagin pysyvän toimiston Permanent Bureau'n kyselyihin, joilla kerätään tietoa viidettä Special Commission -kokousta varten.

International Social Services (ISS)

Adoptiolautakunta käyttää työssään ISS:ltä saatavia maatietoja ja raportteja ja pyytää tietoja työnsä tueksi. Näitä adoptiolautakunta tarvitsee erityisesti valvontatehtävänsä toteuttamiseksi sekä silloin, kun se harkitsee luvan myöntämistä suomalaiselle palvelunantajalle kansainväliseen yhteistyöhön ulkomaisen yhteistyökumppanin kanssa. Valvira maksaa vuosittain Suomen osalta ISS:n jäsenmaksun, minkä jälkeen ISS:n palvelut ovat adoptiolautakunnan ja muiden viranomaisten käytettävissä.

2.6 Adoptiolupajaosto

Adoptiolupajaostossa käsitellään adoptionhakijoiden adoptioluvan myöntämistä ja adoptioluvan voimassaoloajan pidentämistä koskevat hakemukset. Lisäksi adoptiolupajaostossa käsitellään lupaehtojen muuttamista koskevat hakemukset, ilmoitukset adoptionhakijan olosuhteissa tapahtuneista olennaisista muutoksista ja luvan peruuttamista koskevat asiat.

Adoptiolupaa on haettava lähtökohtaisesti aina kun Suomessa asuva henkilö haluaa adoptoida alle 18-vuotiaan lapsen (ns. vieraslapsiadoptio). Lupavaatimus koskee sekä kotimaisia adoptiolain 40 §:n mukaisia adoptioita että palvelunantajan välityksellä toteutettavia kansainvälisiä adoptiolain 41 §:n mukaisia adoptioita ja kansainvälisiä ilman palvelunantajaa toteutettavia adoptiolain 42 §:n mukaisia adoptioita. Adoptiolupaa ei tarvita kotimaisissa adoptioissa, jos hakija on adoptoimassa puolisonsa lapsen (ns. perheen sisäinen adoptio) tai lapsen, joka on ollut vakiintuneesti hänen hoidettavanaan tai kasvatettavanaan.

Adoptiolupa myönnetään enintään kahden vuoden määräajaksi. Ennen määräajan umpeutumista on tarvittaessa haettava luvan voimassaoloajan pidentämistä. Adoptionhakijan olosuhteissa luvan voimassaoloaikana tapahtuneesta olennaisesta muutoksesta on tehtävä viipymättä ilmoitus adoptiolautakunnalle.

Adoptiolautakunnan lupajaosto kokoontui vuonna 2020 yhteensä 19 kertaa, näistä 11 kertaa normaalissa kokoonpanossa ja kahdeksan kertaa suppeassa kokoonpanossa. Suppean kokoonpanon muodostavat lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sekä jaoston jäsen tai varajäsen, joka edustaa lastensuojelun tai adoptioneuvonnan asiantuntemusta. Asiat ratkaistaan lautakunnassa sihteerin esittelystä. Edellytyksenä asian käsittelylle suppeassa kokoonpanossa on, että asian ratkaisua voidaan tapauksen olosuhteet ja lautakunnan aikaisempi käytäntö huomioon ottaen pitää selvänä. Suppea kokoonpano voi myöntää adoptioluvan adoptiolain 40 tai 41 §:n nojalla, pidentää adoptioluvan voimassaoloaikaa, hyväksyä palvelunantajan vaihtamisen tai päättää muusta vähäisestä muutoksesta adoptioluvan ehtoihin ja päättää, että ilmoitus adoptionhakijan olosuhteissa tapahtuneista muutoksista ei anna aihetta adoptioluvan peruuttamiseen eikä sen ehtojen muuttamiseen.

Vuonna 2020 adoptiolautakunnan lupajaosto myönsi 60 uutta lupaa adoptiolain 41 §:n mukaiseen palvelunantajan välityksellä tapahtumaan kansainväliseen adoptioon ja pidensi 60 kansainväliseen adoptioon myönnetyn luvan voimassaoloaikaa. Yhden uuden kansainvälisen lupahakemuksen osalta tehtiin kielteinen päätös ja yksi voimassaoloajan pidentämistä koskeva hakemus hylättiin. Vuonna 2019 uusia lupia kansainväliseen adoptioon myönnettiin 57 ja pidennettiin 56 luvan voimassaoloaikaa.

Vuonna 2020 adoptiolautakunnan lupajaosto myönsi 30 uutta lupaa kotimaiseen adoptioon ja pidensi 10 luvan voimassaoloaikaa.

Vuonna 2019 uusia lupia kotimaiseen adoptioon myönnettiin 39 ja luvan voimassaoloaikaa pidennettiin 15 luvan kohdalla.

Olosuhdemuutosilmoitusten johdosta adoptiolautakunta teki kansainväliseen ja kotimaiseen adoptioon myönnettyjen lupien osalta yhteensä 31 päätöstä.

Poikkeustapauksissa kansainvälisissä adoptioissa ei voida käyttää adoptiopalvelunantajaa. Tällöin adoptiolain 42 §:n mukaisen luvan kansainväliseen adoptioon nimetylle lapselle voi saada lähinnä siinä tapauksessa, että adoptoitava lapsi on hakijan lähisukulainen, adoptoitavan lapsen alkuperämaassa ei toimi suomalaista palvelunantajaa ja lapsi on kansainvälisen adoption tarpeessa. Vuonna 2020 myönnettiin lupa yhden lapsen ilman palvelunantajaa tapahtuvaan kansainväliseen adoptioon.

3 Kansainväliset adoptiot

Kansainvälisissä adoptioissa on lähtökohtaisesti aina käytettävä adoptiopalvelunantajaa. Vuonna 2020 Suomessa toimi kolme adoptiopalvelunantajaa: Interpedia ry, Pelastakaa Lapset ry:n kansainvälinen adoptiopalvelu sekä Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden keskeinen adoptiopalvelu sekä Helsingin kaupungin kansainvälinen adoptiopalvelu ei ota enää uusia asiakkaita, mutta huolehtii loppuun vireillä olevat hakemukset sekä aikaisempien asiakkaidensa jälkipalvelutyön. Palvelunantajilla oli vuoden 2020 lopussa toimilupa kahdeksassa maassa.

Palvelunantajan tehtävänä on avustaa adoptionhakijaa alle 18-vuotiaan lapsen kansainväliseen adoptioon liittyvissä toimenpiteissä sekä valvoa, että adoptio toteutetaan lapsen edun mukaisesti, kansainvälisessä oikeudessa tunnustettuja lapsen oikeuksia kunnioittaen ja ilman, että kukaan saa siitä oikeudetonta taloudellista tai muuta hyötyä.

Adoptiolain mukaan palvelunantajan lakisääteisiin tehtäviin kuuluu myös jälkipalvelun antaminen kansainvälisissä adoptioissa, johon on katsottava kuuluvan: 92 §:ssä tarkoitettu asiakirjojen säilyttämismääräys, 93 §:n mukainen jälkipalveluasiakkaalle annettava tuki ja ohjaus tietojen saamisen yhteydessä sekä 33 §:n 2 momentin 3 ja 4 kohdan mukainen velvollisuus avustaa tietojen saamisessa lapsen alkuperästä ja muista tiedoista lapsen lähtömaasta sekä tuen ja ohjauksen tarjoaminen tietoja annettaessa. Tähän sisältyy myös ohjaus ja tuki, jota on annettava tarvittaessa myös juurimatkaa suunnittelevalle tai juurimatkaa lähtevälle.

Kansainvälisen adoptiopalvelun antajien lakisääteisen jälkipalvelun turvaamiseksi Valvira on jakanut vuonna 2020 määrärahan kansainvälisen adoptiopalvelun palvelunantajille. Adoptiolautakunta ja Valvira seuraavat määrärahan käyttöä. Palvelunantajat ja adoptiolautakunta arvioivat jälkipalvelutyön lisääntyvän tulevina vuosina nuoruus- ja aikuisikäen tulevien adoptoitujen määrän kasvaessa. Adoptiotyön volyymin tarkastelussa jälkipalvelutyön määrä on jatkossa relevantti indikaattori.

3.1 Palvelunantajien ulkomaiset yhteistyötahot

Adoptiolautakunta myöntää adoptiopalvelunantajien toimiluvat sekä palvelunantajien luvat yhteistyöhön ulkomaisen palvelunantajan kanssa. Luvat myönnetään enintään viiden vuoden määräajaksi. Alla olevissa taulukoissa on palvelunantajien 31.12.2020 voimassa olevat kontaktiluvat kohdemaittain.

Pelastakaa Lapset ry		
Kohdema	Keskusviranomainen	Kontakti
Bulgaria	Ministry of Justice	ANIDO Association
Filippiinit	Inter Country Adoption Board (ICAB)	Inter Country Adoption Board (ICAB)
Kiina (PRC)	China Centre for Children's Welfare and Adoption (CCCWA)	China Centre for Children's Welfare and Adoption (CCCWA)
Thaimaa	Department of Children and Youth (DCY)	Department of Children and Youth (DCY) Thai Red Cross Children's Home (TRRCH)
Interpedia ry		
Kohdema	Keskusviranomainen	Kontakti
Bulgaria	Ministry of Justice	Family National Association (FNA)
Etelä-Afrikka	Department of Social Development	Abba Specialist Adoption & Social Services (Abba)
Intia	Central Authority Resource Agency (CARA)	Central Authority Resource Agency (CARA)
Kiina (PRC)	China Centre for Children's Welfare and Adoption (CCCWA)	China Centre for Children's Welfare and Adoption (CCCWA)
Kolumbia	Instituto Colombiano de Bienestar Familiar (ICBF)	Instituto Colombiano de Bienestar Familiar (ICBF) Centro para el Reintegro y Atención del Niño (Fundación CRAN) Fundación Casa de la Madre y el Niño La Fundación Ayuda a la Infancia Hogar Bambi Chiquitines
Taiwan	-	Christian Salvation Service (CSS)
Thaimaa	Department of Children and Youth (DCY)	Department of Children and Youth (DCY)

Helsingin kaupunki		
Kohdema	Keskusviranomainen	Kontakti
Bulgaria	Ministry of Justice	Happy Child Association
Etelä-Afrikka	Department of Social Development	Jo'burg Child Welfare (JCW)
Thaimaa	Department of Children and Youth (DCY)	Thai Red Cross Children's Home (TRRCH) Department of Children and Youth (DCY)

3.2 Suomeen saapuneiden lasten määrän kehitys

Vuodesta 1985 lähtien on Suomeen saapunut kansainvälisen adoption kautta palvelunantajien välityksellä yhteensä 4 794 lasta.

Vuonna 2014 Suomeen saapui kansainvälisen adoption kautta 142 lasta, vuonna 2015 lapsia saapui 93 ja vuonna 2016 saapuneita lapsia oli 58. Vuonna 2017 laskeva trendi taittui ja Suomeen saapui 70 lasta. Vuonna 2018 Suomeen saapuneiden lasten määrä laski ja lapsia saapui 52. Vuonna 2019 Suomeen saapui 67 lasta kansainvälisen palvelunantajan välityksellä. Covid-19 -pandemia hidasti adoptioprosesseja kaikissa yhteistyömaissa. Suomeen saapuneiden lasten kokonaislukumäärä jäi vuonna 2020 merkittävästi edellisvuosia alhaisemmaksi, 27 saapuneeseen lapseen.

Kotimaan vieraslapsiadoptioiden lukumäärästä ei voida esittää tilastoja, koska adoptiolautakunta ei saa tietoa kotimaassa adoptoiduista lapsista.

	1985 - 2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bulgaria														1			4		
Dominikaaninen tasavalta	6																		
Etelä-Afrikka	22	23	24	27	22	25	36	41	32	45	32	37	37	35	14	22	13	25	6
Etiopia	191	6	7	5	15	13	14	16	10	10	3	3	3	1					
Filippiinit	7	12	12	19	21	19	11	10	12	8	21	10	14	6	9	7	5	6	3
Guatemala	13																		
Intia	97	6	8	15	4	9	2	7	3	7	8	8	7	5	5	5	6	3	1
Karjalain tasavalta	3																		
Kenia									9	6	10	4	6	4					
Kiina	265	61	133	140	49	46	18	33	23	41	62	47	33	27	10	13	7	1	
Kolumbia	385	37	22	20	18	14	17	11	11	7	8	2	16	5	9	8	6	9	8
Puola	24	1	2	2															
Romania	34																		
Sri Lanka	43																		
Taiwan	1															2	1	2	2
Thaimaa	334	64	36	42	37	27	24	31	22	8	14	15	15	9	11	13	10	21	7
Venäjä	550	26	41	35	50	20	34	36	38	31	17	15	10						
Vietnam	35																		
Viro	60	2	4	3	2	3	1	2					1						
Yht.	2070	238	289	308	218	176	157	187	160	163	175	141	142	93	58	70	52	67	27

Palvelunantajien välityksellä Suomeen saapuneiden kansainvälisesti adoptoitujen lasten määrä 1986-2020

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

PL 43

00521 Helsinki

Ratapihantie 9, 00520 Helsinki

Koskenranta 3, 96100 Rovaniemi

Puhelin 0295 209 111

Faksi 0295 209 700

Sähköposti: kirjaamo(at)valvira.fi

www.valvira.fi